



УДК 159.938.3:378

## РОЗВИТОК ФЕНОМЕНА МАЙДАНУ У ФОРМАТІ ГЕНЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ткаченко О.А., к. пед. н.,  
доцент кафедри психології,  
докторант факультету психології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті проведено аналіз феномена «Майдану» у форматі експериментально-генетичної методології. Представлено результати відповідного дослідження. Виявлено новоутворення, що свідчать про розвиток зазначеного феномена як суб'єкта наукового дослідження. Рекомендовано феномен «Майдану» розглядати як джерело та основну підставу розвитку цілісної особистості і суспільства.

**Ключові слова:** феномен «Майдану», експериментально-генетичний метод, розвиток цілісної особистості, розвиток вищих психічних функцій, новоутворення, одиниці аналізу, етичні функції, смислові зв'язки, підхід «справа життя» (СЖ-підхід).

В статье проведен анализ феномена «Майдана» в формате экспериментально-генетической методологии. Представлены результаты соответствующего исследования. Выявлены новообразования, свидетельствующие о развитии указанного феномена как субъекта научного исследования. Рекомендовано феномен «Майдана» рассматривать как источник и основную предпосылку развития целостной личности и общества.

**Ключевые слова:** феномен «Майдана», экспериментально-генетический метод, развитие целостной личности, развитие высших психических функций, новообразования, единицы анализа, этические функции, смысловые связи, подход «дело жизни» (ДЖ-подход).

Tkachenko O.A. DEVELOPMENT OF THE PHENOMEN “MAJDAN” IN FORMAT GENETIC RESEARCH

The article analyzes the phenomenon of “Maidan” in the format of experimental genetic methodology. The results of the corresponding study are presented. New formations were revealed, which testify to the development of this phenomenon as a subject of scientific research. It is recommended that the phenomenon of the “Maidan” be considered as a source and the main prerequisite for the development of an integral personality and society.

**Key words:** phenomenon of “Majdan”, experimental genetic method, development of the integral person, development of higher mental functions, new formation, units of analysis, ethical function, sense relationships, approach “cause life” (CL-approach).

**Постановка проблеми.** У сучасному українському суспільстві відбуваються кардинальні зміни як на індивідуальному, особистісному, так і соціальному рівнях під впливом низки «майданів», що де-факто визначає розвиток особистості та суспільства. Але в наукових дослідженнях це не знаходить адекватного відтворення і поки що не існує науково-обґрунтованого розуміння цього феномена.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Наші перші розвідки у цьому напрямі почались ще у 2004 р., коли виник феномен «Майдану» (Майдан-2004). Нам вдалося провести його глибинне психологічне дослідження [8], завдяки якому став можливим теоретичний аналіз розвитку цього феномена, що представлений у попередній статті [5]. Тепер прийшла черга аналізу експериментального дослідження, який будемо здійснювати в рамках експериментально-генетичної методології Л.С. Виготського в сучасному розумінні М.М. Ве-

ресова [1; 2], а також психології життєвої сили С.Д. Максименка [3; 4].

М.М. Вересов правильно зазначає, що соціальне середовище є не фактором, а джерелом розвитку вищих психічних функцій. Це означає, що нижчі і вищі психічні функції мають зовсім різне походження і природу. А загальним методом дослідження вищих психічних функцій людини є експериментально-генетичний, який є не емпіричним, а генетичним, спрямованим на експериментальне дослідження генезису [2].

М.М. Вересов виділяє такі суттєві характеристики цього методу: спрямованість на дослідження самого процесу виникнення й розвитку вищих психічних функцій; спрямованість на розкриття реальних каузально-динамічних та генетичних зв'язків зовнішніх проявів; дозволяє експериментально дослідити психічні процеси таким чином, щоб за їхньою зовнішньою (фенотипічною) схожістю розкривати розрізнення їхньої внутрішньої природи [1].

Основною метою генетико-моделювального методу, за С.Д. Максименком, є вивчення цілісної особистості у її розвитку. Це потребувало пошуку відповідної «одиниці» дослідження як «життєвої енергії» («нужди»), що є суперечливим єднанням біологічного і соціального та визначає існування цілісної особистості [3; 4]. Особливо цікавим тут є можливість розвитку цілісної особистості з використанням енергії ортогенезу ноосфери у жорстко детермінованому напрямі, що відповідає авторському психологічному підходу «справа життя» [6; 7].

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Загалом, погоджуючись із вищезазначеним, необхідно внести певні корективи і доповнення щодо застосування експериментально-генетичного методу у дослідженні розвитку феномена «Майдану», які пов'язані з особливістю вивчення вищих не лише психічних, а переважно етичних характеристик цілісної особистості на індивідуальному і соціальному рівнях:

1. Потребує уточнення розуміння вищих психічних функцій та одиниць, за якими досліджується розвиток феномена «Майдану». Як виявилось, такими не є «психічні» функції у традиційному розумінні, оскільки вони не несуть у собі ознак цілісності особистості (наприклад, такі як пам'ять, мислення, увага, уява тощо). Зате такими цілком можуть бути етичні функції, оскільки саме вони означають цілісну особистість, що чітко проявилось на «майданах» і особливо під час бойових дій у «донбасівській війні». Наприклад, такі функції, як патріотизм, гідність, воля (волелюбність), самоусвідомлення (самоорганізація) тощо.

2. Спрямованість лише на виявлення каузально-динамічних та онтогенетичних зв'язків зовнішніх проявів, що передбачає причинно-наслідкову логіку, дещо суперечить тому, що вищі психологічні функції ніколи не виростають із нижчих. Зате цьому цілком відповідають вищі етичні функції, які «вичерпуються» із зовнішнього світу і формуються (розвиваються) упродовж життя як ознака і нова якість (новоутворення) розвитку цілісної особистості. Це означає, що для дослідження вищих (етичних) функцій, які несуть у собі ознаки цілісної особистості і відповідають вимогам «одиниць», лише за якими можливе проведення аналізу розвитку, потрібна якась інша, «вища» логіка.

Тому пропонуємо проведення аналізу на рівні вищих смислів за «смісловою логікою». Певне розуміння такого аналізу можна знайти, наприклад, у В. Франкла в контексті розуміння вищих смислів чи у С.Л. Рубінштейна у контексті його розуміння смислового аналізу.

Оскільки квінтесенція застосування експериментально-генетичного методу у М.М. Вересова і С.Д. Максименка виражена у відповідних принципах, визначимо їх реалізацію у дослідженні розвитку феномена «Майдану» (Табл. 1 і 2).

*Експериментально-генетичне дослідження.* У 2004 р. ми почали досліджувати феномен «Майдану» за відповідною методикою, що включала опитувальник зі 100 пунктів, які умовно характеризували енергетичну інтенсивність його прояву («життєву енергію») та наративи у вигляді звітів-одкровенень. Були отримані перші досить об'єктивні результати, що представлені у попередній роботі [8]. У науковому осмисленні цього явища, окрім загальних висновків, були позначені гіпотези можливості його розвитку як «дорослішання» з подальшим проявом в інших просторово-часових характеристиках. Прогнозувався також початок глобального процесу одухотворення українського суспільства у прагненні до досягнення вищого призначення в контексті авторського психологічного підходу «справа життя» [6; 7]. У подальшому періодично зверталася увага на ймовірності виникнення наступного Майдану, але вже значно «змужнілого», більш масштабного й енергетично насиченого, що було узагальнено в монографії [6]. Через 9 років такий дійсно виник спочатку як «Євромайдан», що незабаром переріс у «Майдан гідності» (Майдан-2013/2014), загальні характеристики якого знайшли відтворення у другому виданні монографії [7]. Сирі результати його експериментального дослідження були отримані ще три роки тому, але їх остаточне оброблення та інтерпретація здійснюється лише зараз після відносної стабілізації кризової суспільної ситуації та апріорного теоретичного усвідомлення.

Проведені заміри основних характеристик за раніше апробованою методикою передбачали, що весь період актуального існування Майдану-2013/2014, як і Майдану-2004, був розбитий на три умовні етапи: I етап (пасивний) – з початку до 19 січня; II етап (активний) – з 19 січня до 22 лютого; III етап (російська агресія) – із 23 лютого. Але якщо умовний період актуального існування Майдану-2004 тривав три тижні, то такий умовний період актуального існування Майдану-2013/14 тривав три місяці. Це було цілком очевидно, оскільки останній значно збільшився («подорослішав»). Така умовна етапізація дозволила виявити порівняльну динаміку змін характеристик розвитку цього феномена.

Характеристика експериментальних вибірок представлена у Табл. 3. Порівняльна характеристика Майданів 2004



Таблиця 1

**Реалізація у дослідженні розвитку феномена «Майдану» принципів експериментально-генетичного методу за Л.С. Виготським (в інтерпретації М.М. Вересова)**

Найменування та коротка характеристика принципів	Реалізація принципів у дослідженні розвитку феномена «Майдану»
<i>Принцип «зав'язка розвитку»:</i> враховує процеси, які підготовлені всім попереднім ходом розвитку, але перебувають на початковій стадії «зав'язки» в зоні найближчого розвитку.	Такими «зав'язками розвитку» були події «революції на граніті», «Україна без Кучми», «Помаранчева революція», які стали початковою стадією в зоні найближчого розвитку.
<i>Принцип категорії:</i> передбачає своєрідну реконструкцію процесу розвитку як «розгортання» вищого психічного процесу у драматичне зіткнення, колізію між людьми.	Події феномена «Майдану» стали найбільш драматичним і грандіозним зіткненням старого, аморального і корумпованого суспільства з новим високоморальним суспільством. Найбільш яскраво це проявилось у зіткненні «Майдану» й «антимайдану».
<i>Принцип ідеальної та наявної форм:</i> передбачає виділення реальної й ідеальної форм та забезпечення взаємодії між ними, що «задає» траєкторію розвитку.	Чітко проявлявся у «Майдані» як концентрованої, новий, ідеальній формі й «антимайдані» як старій, концентрованої, реальній формі, взаємодія між якими чітко задавала траєкторію розвитку.
<i>Принцип культурних засобів розвитку:</i> передбачає оволодіння культурними засобами, що поступово переходять у внутрішній план і стають внутрішніми засобами, опановуючи свій психологічний смисл; забезпечення самостійної активності; появу нової системи психічних функцій.	На Майданах з'явився ряд зовсім нових культурних засобів національної ідентифікації, а згодом загальноєвропейської культури, особистої гідності, самоорганізації, який забезпечив самостійну активність та появу нових функцій у суспільстві, що об'єдналось у протидію спочатку із внутрішніми, а потім і з зовнішніми спробами подавлення процесу розвитку.
<i>Принцип стійкості результатів розвитку:</i> передбачає наявність психологічного новоутворення як якісно нової структури, нового типу міжфункціональних зв'язків та побудови усїєї системи психологічних функцій, що визначають хід розвитку в певний період.	Поява стійких психологічних і морально-етичних новоутворень національної самосвідомості, особистісної і національної гідності, самоорганізації як структур нового типу міжфункціональних зв'язків та розбудови усїєї соціально-психологічної системи суспільства.

Таблиця 2

**Реалізація у дослідженні розвитку феномена «Майдану» принципів генетико-моделювального методу за С.Д. Максименком**

Найменування та коротка характеристика принципів	Реалізація принципів у дослідженні розвитку феномена «Майдану»
<i>Принцип аналізу за одиницями:</i> спрямований на визначення початкового відношення, що породжує клас явищ як цілісність. Це «клітинка», що зберігає властивості цілого як можливість розвитку.	Були визначені такі «одиниці», які зберігали властивості цілого: самоусвідомлення (самоорганізація), національно-культурне усвідомлення, гідність, також психологічні вершинні, геосоціокультурні, загальнопсихологічні характеристики, соціальність, соціальна та загальна ситуативність.
<i>Принцип єдності біологічного і соціального:</i> розкриває реальну сутнісну природу витоків активності особистості («душі») як життєвої енергії (нужди).	Запропонована категорія «справа життя» як першопричина життя особистості (функціонування душі), що характеризує реалізацію життєвої енергії онтогенезу («нужди») та енергії ортогенезу ноосфери.
<i>Принцип креативності:</i> передбачає реально враховувати різноманітність, несподіваність та непередбачуваність розвитку цілісної особистості.	Несподіваність та непередбачуваність виникнення низки «майданів» і подальших подій: «анексії Криму» та «донбасівської війни».
<i>Принцип рефлексивного релятивізму:</i> фіксує принципову неможливість встановлювати точні виміри та фіксувати остаточно вищі унікально-творчі прояви особистості.	Такі особистісні та соціальні прояви, як самоусвідомлення (самоорганізація), національно-культурне усвідомлення, гідність, а також психологічні вершинні, геосоціокультурні, загальнопсихологічні характеристики, соціальність, соціальна та загальна ситуативність стали несподіванкою і фіксувались як «одиниці» цілісного явища феномена «Майдану».
<i>Принцип єдності експериментальної і генетичної ліній розвитку:</i> передбачає наявність особливої детермінанти розвитку як руху до ускладнення – «ортогенез».	Використання «справожиттєвого формату» як специфічного жорстко детермінованого каналу найбільш ефективного напрямку розвитку цілісної особистості і суспільства у рамках відповідного СЖ-підходу у психології.

та 2013/14 рр. представлена у Табл. 4 та на Рис. 1. Тут пропонується детальна порівняльна характеристика лише київських Майданів, а характеристика Донецького Майдану-2004 та Зовнішнього Майдану-2004 (як реакція українців, які за цими подіями активно спостерігали за засобами масової інформації) представлена для загальної наочності.

Графічне зображення динаміки зміни середньої інтенсивності зазначених основних характеристик феномена «Майдану» упродовж періоду актуального існування представлено на Рис. 1.

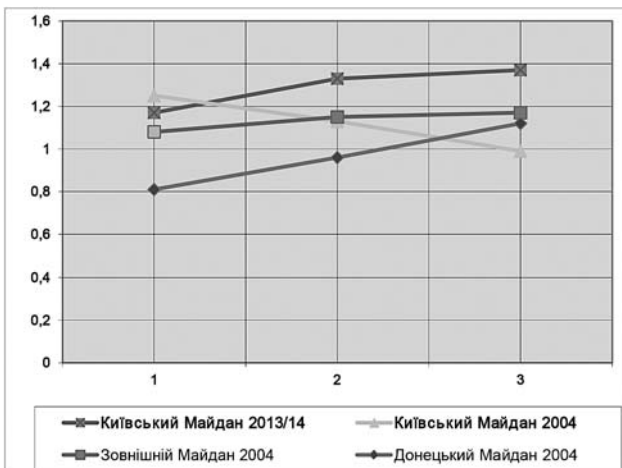


Рис. 1. Загальна характеристика розвитку феномена «Майдану»

Шляхом смислового аналізу інтенсивності прояву отриманих характеристик були виділені «одиниці аналізу» розвитку феномена «Майдану», представлені в Табл. 5. Їх смислове наповнення згідно з опитувальником представлено у Табл. 6.

У результаті статистичного аналізу достовірності розрізень за критерієм Стюдента ( $t$ ) та кореляційного аналізу за коефіцієнтом кореляції Пірсона ( $r_{xy}$ ) виділених характеристик феномена «Майдану» з'ясувалося таке.

Найбільше за критерієм Стюдента виділяється *самоусвідомлення (самоорганізація)*. Разом із цим не виявлено кореляційного зв'язку, що дозволяє цю характеристику вважати *новоутворенням* Майдану 2013/14. Дещо менше, але також достатньо значуще, за критерієм Стюдента виділяється *гідність*. Цю характеристику можливо вважати *новоутворенням*. Проте однозначно про це говорити не можна, оскільки за критерієм Пірсона проявляється (хоч і мінімально) кореляційний зв'язок.

За вказаними критеріями також можна виділити значне зростання *психологічних вершинних та загальнопсихологічних* характеристик. Вираженість інших виділених характеристик особливо не підвищилась, проте залишилась на достатньо високому рівні. Цікаво, що зменшення вираженості не було зафіксовано за жодною характе-

Таблиця 3

#### Характеристика вибірок учасників емпіричного дослідження феномена «Майдану»

Характеристики	Зовнішній Майдан-2004	Донецький Майдан-2004	Київський Майдан-2004	Київський Майдан-2013/14
Кількість досліджуваних	27	21	28	24
Середній вік (років)	33	39	30	38
Стать, чоловіків/жінок (у %)	40/60	38/62	60/40	50/50
Загальний досвід роботи (років)	15	25	8,5	21
Середній термін перебування/спостереження на/за Майдані/ном (днів)	22	9	12	78

Таблиця 4

#### Порівняльна характеристика Майданів 2004 та 2013/14 рр.

Характеристики Майдану	Київський Майдан-2004 (n=27)	Київський Майдан-2013/14 (n=24)	$r_{xy}$	t
	середнє	середнє		
Загальна	1.06	1.29	0.75	3.3
Етап 1	1.19	1.17	0.502	0.3
Етап 2	1.07	1.33	0.685	3.7
Етап 3	0.91	1.37	0.670	6.6



ристикую. Тому загалом отримані експериментальні дані порівняльної характеристики Майдану-2004 та Майдану-2013/14 свідчать про розвиток і зростання «життєвої енергії» останнього.

Як демонстрацію зазначеного можна навести витяги з нарративних матеріалів двох найбільш активних учасників цих Майданів.

Так узагальнив враження про події на Київському Майдані-2004 у своїх одкровеннях один з його активних учасників (студент-історик, 21 рік, на Майдані 21 день) : «<...> я став свідком того, про що писав Григорій Сковорода: «Україна спить глибоким сном, але я вірю, що вона колись прокинеться». І ось цей день настав і я брав у цьому участь, я став часточкою революції – мирної революції українського народу, яка «заразила» мене на все життя і змусила докорінно змінити погляд на Україну».

Так узагальнила враження про події на Київському Майдані-2013/014 у своїх одкровеннях одна з його активних учасниць (жінка, 29 р., бухгалтер, трудовий стаж 10 р., на Майдані – 100 днів): *Усередині мене ніби вибухав вулкан, який обпікав мою душу згустками лави. Адже сприймати спокійно дії влади було вже просто нереально. Влада з перших днів «Майдану» сприймала його як живу арену, на якій, на їхню думку, були непотрібні нікому шутки, клоуни. <...> Влада зовсім не розраховувала на те, що АРЕНА ПОШИРИТЬСЯ іншими містами і знайде повну підтримку в кожному куточку світу. Коли почалися масові вбивства людей, які були не згодні із запровадженими владою порядками, особисто мені хотілося стати могутньою хвилею, що вириває із глибини морів і океанів, і поглинути собою усіх тих, хто чинить такі цинічні беззаконня. На сьогодні я вважаю, що своє останнє слово Майдан ще не сказав, і свято вірю,*

*що ще скаже, і буде почутий. Майдану – СЛАВА! Героям – СЛАВА! Герої – не вмирають!»*

У результаті виявилися ознаки підтвердження гіпотези «дорослішання», що вже можна було розглядати як закономірність. Якщо тоді Майдан можна було вважати «дитячим», то зараз з'явилися всі ознаки «підліткового». Це підтвердила загальна кількісна характеристика вираженості оцінюваних параметрів із високим показником кореляції та достовірності відмінностей і якісна характеристика на основі структурованих бесід із «майданівцями». Умовно можна сказати, що загалом Київський Майдан-2004 «подорослішав» до Київського Майдану-2013/14, у результаті чого зовнішній Майдан-2004 «подорослішав» до «Єдиної України», а Донецький Майдан-2004 «подорослішав» до «донбасівської війни».

**Висновки із проведеного дослідження.** З огляду на вищезазначене, можемо сформулювати такі висновки:

1. Якщо феномен «Майдану» розглядати як глобальну життєву критичну ситуацію, спрямовану на розвиток цілісної особистості і суспільства на основі вищих етичних функцій і цінностей, тоді для його наукового дослідження стає можливим застосування експериментально-генетичної методології з урахуванням коректив щодо визначення «етичних» функцій як «одиниць аналізу» розвитку та смислового аналізу за «смисловою логікою».

2. У результаті застосування цієї методології було виявлено такі новоутворення, як «гідність», «самоусвідомлення», «національно-культурне усвідомлення» та ін., що дозволяє говорити про закономірність «дорослішання» Майдану й очікування подальших більш енергетично насичених проявів у більших масштабах.

3. Можливість наукового підходу

Таблиця 5

### Статистична характеристика «одиниць аналізу» розвитку феномена «Майдану»

Характеристики феномена «Майдану»	Київський Майдан-2004 (n=27)	Київський Майдан-2013/14 (n=24)	$r_{xy}$	t
Самоусвідомлення (самоорганізація)	1.16	1.66	0.403	5
Національно-культурне усвідомлення	1.40	1.65	0.478	1.90
Гідність	1.31	1.58	0.497	3.90
Психологічні вершинні	1.24	1.49	0.484	3.30
Геосоціокультурні	1.15	1.44	0.426	1.90
Соціальність	1.21	1.32	0.641	0.70
Загальнопсихологічні	1.09	1.31	0.760	2.80
Соціальна ситуативність	1.10	1.26	0.630	1.20
Ситуативність загальна	0.85	1.11	0.657	1.50

**Характеристика смислового наповнення  
«одиниць аналізу» розвитку феномена «Майдану»**

Характеристики «одиниць аналізу» феномена «Майдану»
<i>Самоусвідомлення (самоорганізація)</i>
Вищий прояв особистісної надійності; виконання своєї справи життя; духовне самовизначення; духовний стрижень та сила окремої людини; ідентифікація себе з Майданом; особиста свобода; самореалізація; самовизначення у своїй справі життя; життєве самовизначення особистості; самоорганізація; опанування смислу життя; орієнтація на особистість, індивідуальність; самодостатність.
<i>Національно-культурне усвідомлення</i>
Національна самосвідомість; бажання долучитися до творення нової української модерної культури; взаємодія різних особистих, політичних, соціальних позицій та культур; незвичне, піднесене сприймання національних символів; відображення національної культури; прояви української модерної культури; творення нових національних традицій; є суто національним явищем; унікальність.
<i>Гідність</i>
Воля та свобода; національна самосвідомість; віра; вищий прояв громадянської самосвідомості; вищий прояв особистісної надійності; доброта і гумор як засіб боротьби зі злом; духовний стрижень та сила суспільства; здатність не робити того, що суперечить совісті і моральним нормам; здатність не виконувати ніяких дій, що суперечать моралі, духовності та вірі; незвичне, піднесене сприймання національних символів; спрямованість у майбутнє; виконання своєї справи життя; відчуття, що можеш все; відчуття великої грандіозної перспективи; духовне спілкування; духовне самовизначення; духовний стрижень та сила окремої людини; здатність все робити «з душею» не заради матеріальної вигоди; ідентифікація себе з Майданом; модель громадянина майбутнього суспільства; нова якість суспільства; особиста свобода; повна активна відкритість і довіра; самореалізація; самовизначення у своїй справі життя; життєве самовизначення особистості; самоорганізація; сміливість; творення нових національних традицій; трансформування неможливого в можливе; школа виживання; виробництво духовного продукту; всепрощення; має етнічні прояви у підвалинах; одкровення; опанування смислу життя; поєднання у своїй особистості матеріального та духовного; самодостатність; сповідальність (повна відвертість); успішне переживання межових та позамежових станів і життєвих ситуацій.
<i>Психологічні вершинні</i>
Воля та свобода; віра; вищий прояв особистісної надійності; зона свободи; здатність не робити того, що суперечить совісті і моральним нормам; здатність не виконувати ніяких дій, що суперечать моралі, духовності та вірі; виконання своєї справи життя; відчуття, що можеш все; відчуття великої грандіозної перспективи; духовне спілкування; духовне самовизначення; духовний стрижень та сила окремої людини; ейфорія; здатність все робити «з душею» не заради матеріальної вигоди; зона волі; неземні (космічні) переживання та стани; особиста свобода; піднесення та радість; повна активна відкритість і довіра; самореалізація; самовизначення у своїй справі життя; сміливість; соборність; солідарність; трансформування неможливого в можливе; сповідальність (повна відвертість); мудрість; елітність; одкровення; опанування смислу; життя; поєднання у своїй особистості матеріального та духовного; поле праведності; самодостатність; страх.
<i>Геосоціокультурні</i>
Указує напрям розвитку суспільства; духовний стрижень та сила суспільства; відображення світової культури; відчуття великої грандіозної перспективи; є загальносвітовим транскультурним явищем; наслідок і чинник трансформації суспільства; солідарність; цивілізаційний чинник суспільства; вождизм; є явищем всього християнського світу; унікальність.
<i>Соціальність</i>
Взаємодія різних особистих, політичних, соціальних позицій та культур; указує напрям розвитку суспільства; багатотваріантність форм існування Майдану; існування завдяки соціальному середовищу; модель громадянина майбутнього суспільства; модель майбутнього суспільства; наслідок і чинник трансформації суспільства; нова якість суспільства; проводи минулого; прообраз громадянського суспільства; самоорганізація; солідарність; цивілізаційний чинник суспільства; масова маніпуляція; ознаки комуністичного суспільства; прояви Майдану різними ознаками, постійно по-новому.
<i>Ситуативність соціальна</i>
Взаємодія різних особистих, політичних, соціальних позицій та культур; вказує напрям розвитку суспільства; багатотваріантність форм існування Майдану; динамічність і постійна зміна ситуації; існування завдяки соціальному середовищу; модель громадянина майбутнього суспільства; модель майбутнього суспільства; наслідок і чинник трансформації суспільства; нова якість суспільства; проводи минулого; прообраз громадянського суспільства; самоорганізація; солідарність; трансформування неможливого в можливе; цивілізаційний чинник суспільства; випадковість виникнення явища «Майдану»; дії за законом «закономірної випадковості»; масова маніпуляція; ознаки комуністичного суспільства; прояви Майдану різними ознаками, постійно по-новому; розуміння «мови життя» (мови знаків, прикмет, випадкових подій, смислових зв'язків тощо); успішне переживання межових та позамежових станів і життєвих ситуацій.
<i>Ситуативність загальна</i>
Динамічність і постійна зміна ситуації; трансформування неможливого в можливе; випадковість виникнення явища «Майдану»; дії за законом «закономірної випадковості»; прояви Майдану різними ознаками, постійно по-новому; розуміння «мови життя» (мови знаків, прикмет, випадкових подій, смислових зв'язків тощо); успішне переживання межових та позамежових станів і життєвих ситуацій.



до дослідження розвитку феномена «Майдану» дозволяє говорити про ортогенез цілісної особистості у форматі «справа життя» та розбудову нового суспільства на основі вищих морально-етичних цінностей.

Тому феномен «Майдану» можна розглядати як джерело та основну підставу розвитку цілісної особистості і суспільства.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Вересов Н.Н. Экспериментально генетический метод и психология сознания: в поисках утраченного (статья вторая) / Н.Н. Вересов // Культурно-историческая психология. – 2015. – Т. 11. – № 1. – С. 117–126.

2. Вересов Н.Н. Экспериментально генетический метод и психология сознания: в поисках утраченного (статья первая) / Н.Н. Вересов // Культурно-историческая психология. – 2014. – Т. 10. – № 4. – С. 121–130.

3. Максименко С.Д. Теорія психології нужди (життєвої енергії) / С.Д. Максименко // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 25. – С. 7–18.

4. Максименко С.Д. Психология жизненной силы (нужды) личности / С.Д. Максименко // Проблеми сучасної психології. – 2013. – Вип. 21. – С. 7–23.

5. Ткаченко А.А. Социальная морально-этическая терапия: феномен «Майдана» // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – 2017. – Вип. 1. – Т. 1. – С. 132–138.

6. Ткаченко А.А. Дело жизни: достижение личностью высшего предназначения : [монография] / А.А. Ткаченко. – 2-е изд. – Кировоград : LAMBERT, 2014. – 377 с.

7. Ткаченко А.А. Дело жизни: достижение личностью высшего предназначения : [монография] / А.А. Ткаченко. – Кировоград : Поліграф-Терція, КИ-РУЭ, 2010. – 288 с.

8. Ткаченко О. Психологічне дослідження феномена Майдану / О. Ткаченко // Психологія і суспільство. – 2006. – № 2. – С. 19–29.

УДК 167:159.9.018

## ЕПІСТЕМНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ

Фурман А.А., к. психол. н.,  
доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту  
Одеський національний політехнічний університет

Статтю присвячено висвітленню основних тенденцій генези теоретичної психології з позицій методологічної організації пізнання. Оптимізація психологічного знання передбачає консолідацію людської думки у поступі до софійності із задіянням новітніх форм методологування. На зазначеній основі визначено складові частини пізнавальної активності особистості, що утримують ефективну мислєдіяльність у пошуках істини.

**Ключові слова:** гносеологія, епістемологія, знання, методологія, методологування, наука, пізнання, принципи пізнавальної активності, теоретична психологія.

Статья посвящена определению основных тенденций генезиса теоретической психологии с позиций методологической организации познания. Оптимизация психологического знания предполагает консолидацию человеческой мысли в продвижении к софийности с задействованием новейших форм методологирования. На указанной основе определены составляющие познавательной активности личности, которые содержат эффективную мыследеятельность в поисках истины.

**Ключевые слова:** гносеология, эпистемология, знания, методология, методологирование, наука, познание, принципы познавательной активности, теоретическая психология.

#### Furman A.A. EPISTEMIC ORGANIZATION OF PSYCHOLOGICAL COGNITION

The article is devoted to the determination of the main tendencies of the genesis of theoretical psychology from the standpoint of the methodological organization of cognition. Optimization of psychological knowledge presupposes the consolidation of human thought in the progress towards sophiness with the use of the newest forms of methodologization. On this basis, the components of the cognitive activity of the personality are determined, which contain effective thought activity in the search for truth.

**Key words:** epistemology, knowledge, methodology, methodologization, science, cognition, principles of cognitive activity, theoretical psychology.

**Постановка проблеми.** Звернення науки до аналізу власних засновків-витоків, з'ясування співвідношення її понять і теорій із реальністю ознаменовується пізнавальною діяльністю як онтофеноменальним

процесом (свідомого розуміння конкретним дослідником) осягнення дійсності. Цілісне дослідження становлення знань про світ дозволяє зрозуміти всю множину задіяння свідомісних структур самого дослідни-